

peredav-v-upravlinnya-arma-14-nezavershenyh-kotedzhiv-u-pushha-residence/ (Дата звернення 25.02.2023)

7. Российская дочерка «Креатива»: Березкин прячет концы в воду. *Truth&Transparency committee*. URL: <https://www.fttc.com.ua/2016/10/rossijskaya-docherka-kreativa-berezkin-pryachet-kontsy-v-vodu/> (Дата звернення 25.02.2023)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-42>

LEADERS OF CRIMINAL GROUPS AS SUBJECTS OF CRIMINAL LIABILITY: THE ISSUE OF CATEGORICAL CLASSIFICATION

ЛІДЕРИ ЗЛОЧИННИХ УГРУПУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПИТАННЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО ВИЗНАЧЕННЯ

Nikolaienko T. B.

*doctor of Law, professor,
Professor of the Law Theory and
Criminal Procedure Department
the Bohdan Khmelnytskyi National
Academy of the State Border Service
of Ukraine
Khmelnyskyi, Ukraine*

Ніколаєнко Т. Б.

*докторка юридичних наук,
професорка,
професорка кафедри теорії права
та кримінально-процесуальної
діяльності
Національна академія Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м. Хмельницький, Україна*

Vyzhynskiy I. A.

*a student of the full-time course of the
Faculty of Management Training
the Bohdan Khmelnytskyi National
Academy of the State Border Service
of Ukraine
Khmelnyskyi, Ukraine*

Вижинський І. А.

*слухач факультету підготовки
керівних кадрів
Національна академія Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м. Хмельницький, Україна*

Згідно Основного Закону України наша держава є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою країною, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, а також недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [1, ст.1, ст.3]. Для

забезпечення політичної та економічної стабільності України необхідне належне правове забезпечення запобіганню та протидії організованій злочинності, яка в сучасних умовах, умовах воєнного стану має прояв у формі діяльності терористичних організацій, незаконно створених воєнізованих формувань, поширенні вчиненні злочинів із застосуванням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та інших тяжких та особливо тяжких злочинів та інших проявів сепаратистських дій.

Відповідно до офіційної статистики у 2021 році було виявлено 499 організованих груп і злочинних організацій, які протягом року вчинили 8760 кримінальних правопорушень. Питома вага у вчиненні правопорушень належала кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також діянь, пов'язаних із незаконним заволодінням майна (крадіжки, грабежи, розбої, інше привласнення майна), зброї, боєприпасів. Спостерігається збільшення рівня протиправної діяльності злочинних угруповань, яке супроводжується залученням у його тенети чималої кількості осіб.

Проте організована злочинність є проблемою сучасності не лише України, але й усього світу. Як зазначено у звітві, опублікованому Європолем, «загроза для Європейському Союзу з боку організованої злочинності як ніколи велика. 80% кримінальних мереж пов'язані з торгівлею наркотиками, шахрайством з акцизами, торгівлею людьми, онлайн-шахрайством і незаконним ввезенням мігрантів» [2].

Зі сторони нашої держави приймаються чимало рішень. Так, приймаються правові рішення щодо зокрема встановлення контролю над організованою злочинністю, її локалізацією, нейтралізацією, ліквідацією, а також виявлення та усунення причини та умов, які сприяють її існуванню [3]. Одним із таких постало прийняття у червні 2020 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою». Відповідно до вказаного Закону було запроваджено низка змін щодо визначення, диференціації та посилення кримінальної відповідальності за діяльність злочинних угруповань.

Так, 1) визначено кримінальну відповідальність за діяльність злочинної спільноти (ч.4 ст. 255 Кримінального кодексу України, далі – ККУ); 2) диференційовано відповідальність лідерів представників злочинного світу, зокрема «злочинців у законі» та інших осіб, причетних до такої діяльності (ч.5 ст. 255 ККУ); 3) розширено спектр протиправних діянь, за які встановлено кримінальну відповідальність, що сприяють поширенню злочинного впливу (стст. 255¹, 255², 255³ ККУ);

4) унормовано окремі визначення щодо злочинних угруповань та їх лідерів (ч.4 і примітки до ст. 255 ККУ) [4].

Проте особливу увагу привертає позиція законодавця щодо унормування таких понятійних категорій як «вор в законі» та «особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного впливу» (примітка 2 ст. 255 ККУ)

Виникнення такої ідеї зумовлено урахуванням законодавцем позитивного досвіду низки країн світу. Зрозуміло, що поява таких понять як «вор в законі» та «особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу» є наслідком загальносвітових тенденцій щодо спроб притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які перебувають у такому статусі. Проте, якщо врахувати досвід країн світу, як мають аналогічні положення (Вірменія, Грузія, Італія, Китай, Японія, Казахстан), то можна зазначити, що у їх законодавстві норми сформульовані таким чином, що вони передбачають кримінальну відповідальність як за злочинні діяння вчинені особами, які мають такий статус (представників злочинних угруповань), так і за їх статус у такому злочинному формуванні. Так, наприклад, в КК Італії в ст. 416 б передбачено кримінальну відповідальність за «членство в асоціації мафіозного типу». Цією ж статтею визначено і саме розуміння мафіозної асоціації. Схожа ситуація спостерігається і законодавстві Китаю. В ст. 294 КК Китаю передбачено відповідальність за «формування, керівництво та активну участь в організації мафіозного (нелегального) характеру...» [5, ст. 294, 6].

У вітчизняне законодавства запровадження такої позиції має дещо викривлений характер.

Якщо вести мову про унормування представника злочинного угруповання як «вор у законі», то така позиція є прямим узаконенням так званої «жаргонної» кримінальної термінології.

Нововведений термін, по–перше, має невизначений характер, по–друге, є оціночним з точки зору його ознак, по–третє, є некоректним у його формулюванні.

Якщо вести мову про визначення поняття, то використовувати у ньому необхідно лише ті слова, терміни, які не можуть мати подвійного або неоднозначного чи взагалі оціночного розуміння. Так, роз'яснюючи поняття особи, яка перебуває у статусі суб'єктів підвищеного злочинного впливу («вора у законі») законодавець застосовує таке положення, де ключова ознака статусу цих осіб як «завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснювати злочинний вплив» не мають визначеності.

Крім того із запровадженням кримінальної відповідальності за вчинення різних форм злочинної діяльності законодавець не роз'яснює поняття та відповідно не надає критерії ознак, щодо «встановлення злочинного впливу», «поширення злочинного впливу», «завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям» тощо.

Отже, з урахуванням вищевикладеного можна зазначити, що із запровадженням змін у чинне законодавства необхідно ретельно та виважено ставитись до таких ідей. Переслідуючи позицію протидії організованій злочинності доцільно насамперед ґрунтовно визначитись із теоретичним розумінням базових понять, диференційовано підходити до законодавчого їх унормування/визначеності та ефективності застосування з очікуваними результатами. Якщо не дотримуватись цього запропоновані зміни не мають своєю результативності. Ефективність щодо запобігання організованій злочинності буде знівельована.

Література:

1. Конституції України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Тех>.
2. Організована злочинність: скільки груп і організацій виявили в 2015-2021 роках: стаття. Аналітичний портал Слово і діло. Інтернет сайт slovovidilo. URL: <https://cutt.ly/k0CdqJ5>.
3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3342-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text/>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: Закон України від 04.06.2020 № 671-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-20#п7>.
5. Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки / Переклад на укр. мову А.О.Воїнова, В. С. Станіч; під ред. О. В.Коротюк. Київ: ОВК, 2021. 196 с.
6. Пристай Т., Мельников Д. Легітимація поняття «вор в законі» та іншої злочинної термінології: дієвий спосіб протидії організованій злочинності чи чергові декларативні норми? Інтернет сайт Юридичної газети online. URL: <https://cutt.ly/G0Cak1b>.